MAKALE · BÜYÜK GÜÇLER · TÜRK DÜNYASI VE ORTA ASYA

Türk Dünyası ve Rus Dünyası: Rekabetten İş Birliğine

Rusya’nın Batı ile geçmişten günümüze kadar uzanan ilişkileri Türkiye’yi ve Türk Dünyasını kimi zaman doğrudan kimi zaman dolaylı olarak etkiledi. Bu etki; işgal, ekonomi ya da güvenlik politikalarıyla daima diri tutuldu. Buna karşılık ortak dil, ortak tarih, ortak kültür prensibiyle hareket eden Türkiye ve Türk cumhuriyetleri, bölgesel ve uluslararası iş birliğini merkezine alan Türk Devletleri Teşkilatı vasıtasıyla jeopolitik ve stratejik değeri yüksek politikalar geliştirdi.

Eray BAYRAMOL

İlk yayın: 7 Kasım 2026 · Güncelleme: 7 Kasım 2026 · 6 dk okuma

TEZ Sovyetler Birliği’nin yıkılışıyla birlikte bağımsızlıklarını kazanan Türk devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki iş birliğine yönelik Ankara’da başlayan çalışmalar neticesinde 2009 yılında Nahçıvan’da “Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi” Kuruldu. 2021 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen zirvede kuruluşun adı “Türk Devletleri Teşkilatı” olarak belirlendi. Bundan sonra Türk devletleri arasındaki faaliyetler çok daha

geniş alanlarda yürütülmeye başlandı. SSCB sonrası dönemde bölgesel nüfuzunu kaybetmek istemeyen Rusya, “Rus Dünyası (Russkiy Mir)” kavramını ortaya attı. Rus Dünyası kavramı ile birlikte yalnızca Slav dünyasını bir araya getirmeyi değil “Tarihi Rusya” kavramına benzer olarak, Avrasya’nın tek çatı altında birleşmesi hedeflendi.

Rusya’nın Batı ile geçmişten günümüze kadar uzanan ilişkileri Türkiye’yi ve Türk Dünyasını kimi zaman doğrudan kimi zaman dolaylı olarak etkiledi. Bu etki; işgal, ekonomi ya da güvenlik politikalarıyla daima diri tutuldu. Buna karşılık olarak ortak dil, ortak tarih, ortak kültür prensibiyle hareket eden Türkiye ve Türk cumhuriyetleri, bölgesel ve uluslararası iş birliğini merkezine alan Türk Devletleri Teşkilatı vasıtasıyla jeopolitik ve stratejik değeri yüksek politikalar geliştirdi. Türk devletlerinin yürüttüğü bu politikalar, Rusya’nın bölgeye yaklaşımında birtakım değişiklikler gerçekleştireceğinin en önemli nedenleriydi.

SSCB’nin yıkılışından 2000’li yılların başlarına kadar devam eden ABD merkezli tek kutuplu dünya düzeninin sarsılmasıyla birlikte ortaya çıkan ve etkisi her geçen gün artarak devam eden bölgesel güçlerin önem kazandığı yeni yapı, Türk Dünyasının jeopolitik bağlamında da değişikliklere neden oldu. Türk cumhuriyetlerinin Çin merkezli Kuşak-Yol projesinin güzergahında olması ve Rusya’nın enerji arz ettiği başlıca ülkelerden olmaları, ABD’nin ve AB’nin bölgedeki Rusya etkisini kırmaya yönelik stratejiler gerçekleştirmesini zorunlu kıldı. Bu stratejilerin başlıcası Çin’in bölgedeki güç pozisyonunu yıpratmaya yönelik girişimlerdi. Bu sebeplerden dolayı Türk Dünyası jeopolitiği, büyük güçler için paha biçilemez bir değere kavuştu. Türk Dünyasının artan jeopolitik değeri Rusya’yı; başta siyasi, ekonomik ve güvenlik odaklı politikalara yöneltti. Bu hedefle Rusya, Türk Dünyasını “yakın çevre” olarak nitelendirdi. Türkiye’nin Kafkasya ve Türkistan’da yürüttüğü “merkezi devlet” ve bölgesel lider” rolünü inşa etmeye yönelik politikaları Türkiye’nin, ABD ve AB’nin perifer devleti olma rolünü reddetmesinin bir iz düşümüydü. Avrasya’nın merkezi devleti olan Türkiye ve Türk devletleri arasında hemen her konuda hayata geçirilen iş birlikleri Türkiye’nin Avrasya’daki imajını güçlendirdi. Türkiye, Çin, ABD ve AB’nin Türk Dünyasında artan etkisine karşı Rus Dünyası; Rusya’nın kültürel, tarihi ve siyasi merkezi etrafında birleşen halkları işaret etmekteydi. Bu tanım “tarihi Rusya” kavramına benzer bir biçimde sadece Slav dünyasını değil tüm Avrasya’yı kapsamaktaydı. Bu tanım karşısında Türkiye ise bütün Türkleri tek millet olarak tanımlayarak tüm Türk ve Müslüman dünyasının koruyuculuğu rolünü üstlendi. SSCB’nin yıkılışıyla birlikte uluslararası alanda hâkim kılınmaya çalışılan Rus Dünyası kavramı,

“Rusça düşünen ve konuşan büyük ve küçük toplulukların oluşturduğu bir ağ olarak” nitelendirildi. Rus Dünyası kavramını ilk kez 2001 yılında dile getiren Vladimir Putin’in ifadesine göre Rus Dünyası; Rusya’nın coğrafi sınırlarının ve hatta Rus etnik grubunun sınırlarının çok ötesine geçmişti. Rusya’nın 2008 yılında ilan ettiği Dış Politika Konseptinde ise Rus Dünyasından kasıt, Rus diasporasıydı ve bu diaspora Rusya ile ortak hareket eden bir müttefikti. Fakat 31 Mart 2023 yılında Rusya Dışişleri Bakanlığı tarafından ilan edilen Dış Politika Konseptinde, Rus Dünyası kavramına çok farklı bir tanım getirildi. Buna göre Rus Dünyası; “Bin yılı aşkın bağımsız devlet geçmişi, önceki dönemin kültürel mirası, geleneksel Avrupa kültürü ve diğer Avrasya kültürleriyle derin tarihi bağlar, yüzyıllar boyunca geliştirilen ortak bir toprak parçası üzerinde farklı halkların, etnik, dinsel ve dilsel grupların uyumlu bir şekilde bir arada yaşamasını sağlama yeteneği, Rusya’nın eşsiz bir medeniyet ülkesi ve Rus halkı ile Rus Dünyasının kültür ve medeniyet topluluğuna mensup diğer halkları bir araya getiren, geniş bir Avrasya ve Avrupa-Pasifik gücü olarak özel konumunu belirlemektedir” şeklinde yer aldı. Bu yeni tanım Rusya’yı özgün bir medeniyet ve devlet olarak konumlandırırken, Rus halkını ve esasında Rusya’nın “yakın çevresini” bir araya getiren büyük bir Avrasya ve Asya-Pasifik gücü olarak tasvir etmekteydi. Rus Dünyasının tanımındaki bu değişikliğin sebebi şüphesiz ki Rusya ve Ukrayna arasında 2014 yılında başlayan çatışmalar ve bu çatışmaların 2022 yılında savaşa dönüşmesiydi. Rus Dünyası, 2014 yılından itibaren Rusya’nın “Avrasyacılık” teorisine uygun bir biçimde “tarihi Rusya’nın” birliğinin yeniden sağlanması olarak takdim edildi. Tam da bu noktada Türk Devletleri Teşkilatı ve Türk Dünyası kavramı Rusya tarafından; Rusya’nın Rus Dünyası hedefine karşı, Türk Birliğini inşa etmeyi amaçlayan bir girişim olarak yorumlandı. Nitekim Rusya’ya göre Türkiye’nin Türk Dünyası ideali pantürkist, neo-Osmanlıcı ya da İslamcı idealler içermekteydi. Bu bağlamda örneğin; 2018 yılında gerçekleştirilen Yurt Dışında Yaşayan Yurttaşlar Dünya Kongresinde Putin; “Rus Dünyası hiçbir zaman, yalnızca etnik veya ulusal çizgilere göre inşa edilmemişti” ifadelerini dile getirdi. Dolayısıyla Putin’in tanımına göre Rus Dünyası, Rusya’yla tarihten gelen manevi bağlarla bağlanan ve Rusça konuşan ve düşünen, Rus dili ile kültürünü içeren herkesi birleştirmeyi amaçlıyordu. Bu noktada Türk Dünyası kavramı, Rus devletinin “yakın çevre doktrinine” ve “tarihi Rusya’nın birliğinin yeniden sağlanması” hedefine aykırıydı.

Bununla Birlikte Türk Devletleri Teşkilatı’nın kuruluşundan üç ay sonra başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı, Türk Dünyası üzerinde yarattığı etkiler nedeniyle önem arz etmektedir.

Ukrayna; doğu-batı yönünde Asya ile Avrupa arasında kara bağlantısını ve kuzey-güney yönünde Baltık Denizi ile Karadeniz arasındaki bağlantıyı sağlaması sebebiyle Rusya ile Avrupa arasında stratejik öneme sahiptir. Geçmişten günümüze kadar daima rekabet sahası olan Ukrayna, Batı ve Rusya arasında bir tampon bölge olmakla birlikte Batı ve Türk Dünyası arasında da bir tampon bölge konumundadır. Ayrıca Karadeniz'in güvenliği de Rusya için hayati önemi haizdir. Bu sebeplerden dolayı Ukrayna Savaşı; Rusya'nın içinde bulunduğu durum göz önüne alındığında, Rusya'nın Türk Dünyası üzerindeki politikalarında değişiklik yapmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Tarihindeki en zor dönemlerinden birini yaşayan Rusya'nın doğusundaki ve güneyindeki güvenliği Türkiye ve Türk Dünyası ile uyumlu bir biçimde iş birliğine yönelik politikaları hâkim kılmasına bağlıdır. Dolayısıyla Rusya en başta kendi güvenliği için Türk Devletleri teşkilatı ile çalışmak durumundadır. Dahası Rusya; Çin ile müttefik olmakla birlikte Türkistan'daki ekonomik çıkarlar konusunda rekabet halindedir. Çarlık döneminden itibaren Türkistan'da ağırlık kazanan Rusya, buradaki avantajını kaybetmek istememektedir. Bu sebeplerden dolayı Rusya, Türk Devletleri Teşkilatı ile uyumlu olmayı tercih edecektir. Bununla birlikte; Kuşak-Yol Projesinin merkezinde yer alan Türk devletleri, Türk Devletleri Teşkilatının jeoekonomik ve jeostratejik konumunu paha biçilemez bir değere kavuşturmaktadır.

Kuşak-Yol Projesinin güvenliği ve işlevselliği Türk Dünyasının birlikteliğine ve istikrarına bağlıdır. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu, Yavuz Sultan Selim Köprüsü ve 1915 Çanakkale Köprüsü Kuşak-Yol Projesinin şah damarları niteliğindedir. Ayrıca Ermenistan'ın Azerbaycan ve Türkiye ile ilişkilerini düzeltmeye yönelik attığı adımlar da yeni dünya düzeninde, Türk Dünyası'nın vazgeçilemez olduğunun önemli kanıtlarındandır. Zira Turan Koridoru (Zengezur) Asya, Avrasya ve Avrupa bağlantısallığını sağlayacak hayati güzergahlardan olmaya adaydır. Tüm bu gelişmeler çerçevesinde değerlendirildiğinde Rusya, Avrasya'nın "patronu" olmak hedefinden ziyade; ileride ortaya çıkacağı artık neredeyse kesinleşen, bölgesel güç merkezinin bir parçası olmayı tercih edecektir. Nitekim Türk Devletleri Teşkilatının kuruluş amaçları arasında "Türk dili konuşan devletler arasında daha derin ilişkilerin ve dayanışmanın teşviki yoluyla, Avrasya kıtasında ve özellikle Orta Asya ve Kafkaslarda yeni bir bölgesel iş birliği mekanizması olarak uluslararası iş birliğini ilerletmek" ilkesi yer almaktadır.

Görüşler yazarına aittir.

Eray BAYRAMOL

Atıf

BAYRAMOL, Eray. “Türk Dünyası ve Rus Dünyası: Rekabetten İş Birliğine.” Us Strateji, 7 Kasım 2026. http://www.stratejikus.com/yazi/turk-dunyasi-ve-rus-dunyasi-rekabetten-is-birligine